Rozhodovanie mravného subjektu na základe pozitívneho myslenia – mať alebo byť?

Veronika POĽACKÁ

Tento príspevok pojednáva o dvoch teóriách, ktoré sú teraz aktuálne v západnej spoločnosti. Pokúsim sa ich obe predstaviť a porovnať ich kladné a negatívne dopady na človeka. Hlavne dopad týchto teórií na určovanie si životných cieľov človeka, jeho rozhodovania pri morálnom uvažovaní a hľadaní ľudského zmyslu života. Obidve koncepcie sú založené na pozitívnom myslení, čo je ich kladnou stránkou. Avšak, čo je podľa môjho názoru negatívom, tak je to ich zameranie – a práve to zameranie sa na materiálne veci a hodnoty a princípy konzumu. Myslím si, že tieto teórie je potrebné preveriť práve etickou reflexiou, aby sa vyzdvihli klady týchto teórií, pretože nie všetke princípy a hodnoty, ktoré vyznávajú sú zlé a skreslené, lenže je potrebné si vydedukovať, to čo je na tom dobré a správne, a práve len tým sa riadiť. Na konci príspevku by som chcela tieto koncepcie porovnať a zdôvodniť ich negatívny dopad na človeka, pomocou koncepcie Ericha Fromma a Etikou sociálnych dôsledkov. Ale najprv, aby som mohla s nimi pracovať, tak ich predstavím.

Prvou takouto koncepciou je „the Secret“, v preklade Tajomstvo. Je to koncepcia, ktorú do popredia na základe filmu a pekne ilustrovaných kníh priviedla na trh Rhonda Byrne a jej ďalší spoločníci. V tomto príspevku sa sústredím na koncepciu Rhondy Byrne a Joa Vitale-a. Tajomstvo je viac-menej psychologická koncepcia, ktorá sa zaoberá človekom, dosiahnutím jeho cieľov a jeho zmyslom života. Ale v takomto zmysle, že budeme na niečo myslieť a ono to príde k nám samo. Môžeme sa obávať, že je to prepletenie akejsi demagógie a reklamného triku. Prečo som použila práve takéto silné slová? Hovorí, že na základe prírodných síl a Vesmíru nám bude všetko dané, akoby nám to odjakživa patrilo. Hovoria, že je to zákon príťažlivosti (Byrne, 2008, s. 3-5).

Dôležité v tejto teórií je sústrediť sa na svoje myšlienky. Ak budú pozitívne, tak zákon príťažlivosti nám ich ponúkne ako na zlatom podnose. Doslova, „Zákon príťažlivosti vám dáva to, na čo myslíte – bodka!“ (Byrne, 2008, s.15). Práve preto je to pozitívne myslenie. Tento zákon je doslova taký činný ako naše myšlienkové pochody a rozhodnutia, ktoré robíme každú minútu vo svojom každodennom živote.

„Žijeme vo vesmíre, v ktorom sú zákony, akým je napríklad gravitačný zákon. Keď vypadnete z okna, dopadnete na zem bez ohľadu na to, či ste dobrí, alebo zlí“ (Byrne, 2008,

s.27). Toto je modelová situácia, kedy by sa človek nemusel starať o svoje duchovno, pretože tento zákon príťažlivosti, ktorý nám predstavujú je neosobný a nestranný. Nevyberá si ľudí, ktorí na sebe pracujú, ale vyberá si ľudí, ktorí myslia pozitívne, respektíve v medziach Tajomstva. A nielen v nich. Stále si budujeme podľa tejto teórie, svoje šťastie, svoj život, a keď myslíme negatívne priťahujeme do neho negatívne veci, ako sú dlhy, autohavárie, choroby a podobne. A to, či už vedome alebo nie.

Sú tri kroky, ktoré máme používať, keď sa riadime podľa princípov Tajomstvo. Prvým je žiadať. Žiadať vesmír o to, čo chceme, ale musíme mať v tom presne jasno, čo by sme mali chcieť. Druhým krokom je veriť, čo v podstate znamená konať, rozprávať a myslieť tak, akoby sme to, čo sme chceli, aj mali pevne v hrsti. Ale neznamená to konanie vrámci akejsi činnosti – konanie na dosahovanie cieľa, ale iba akože konanie, tak ako keby sme už tú novú prácu, auto, dom alebo čokoľvek materiálne už vlastnili. Stručnejšie nevyjadruje aktivitu, ale skôr pasivitu. A posledným, čiže tretím krokom je prijímať. Je to pocit identický tomu, ako sa budeme cítiť, ak sa nám to, o čo žiadame, dostalo do ruky (Byrne, 2008, s. 68 - 69).

„Aby ste pritiahli peniaze, musíte sa sústrediť na bohatstvo“ (Byrne, 2008, s.111). Peniaze, podľa tejto teórie, sú popredným zmyslom človeka. Apelujú na moderného človeka, že bez bohatstva nie je plnohodnotný človek. Bohužiaľ problém, ktorý vidím ja je ten, že táto teória má nedostatok apelu na duchovný život. Je zameraná v mnohom len na materiálny svet. Slovami Ericha Fromma, v existencii „mať“, tj. všetkých odvetviach sa zaujíma len o materiálnu stránku života. V podnikaní, v otázke peňazí, úspechu človeka, jeho moci, ale aj čo sa týka vzťahov je slovíčko „mať“ rozhodujúce.

Ďalšia časť koncepcie Tajomstva pojednáva o vzťahoch. Je to vytváranie si vzťahov na základe toho, čo chceme v tom vzťahu mať – lásku, porozumenie, ideálneho partnera; alebo toľko partnerov, koľko si len zažiadame. Nejde o lásku v pravom slova zmysle, o hodnotách, ktoré by sa mali v nej vyznávať – ide o to mať, koľko si človek zažiada (Byrne, 2008, s.123). Je tu síce aspekt milovania samého seba, ako úcta k svojmu životu, ale nie je to presne to, čo by človek mal očakávať vo vzťahu. Či je to vzťah milenecký, kamarátsky, rodičovský alebo vzťah ku vlastným deťom. Nevlastníme týchto ľudí, ale sme s nimi radi, respektíve milujeme ich spoločnosť. Zamilujeme sa do ich životov, do ich vlastnosti, do ich individuality, do ich nemateriálneho sveta. To by mala byť pravá lásku ku sebe a k iným. A práve láska v tomto zmysle tu absentuje.

Neskôr, keby sme sa začali úplne sústrediť na túto teóriu, tak je nám sľubované dokonale zdravie a žiadne starnutie. Chudnutie by sme mohli dosiahnuť len tým, že myslime na našu ideálnu váhu (Byrne, 2008, s. 139). Rozprávka? Podľa mňa úplná, ale nie s krásnym

koncom. Keď sa zobudíme zo svojho sna, tak by sme odrazu mohli zistiť, že už nie sme takí mladí, ani krásni, ani nemáme všetko o čom sme toľko snívali. Zrazu spadneme z oblakov. Budeme mať vybudovaný miniatúrny vlastný svet, ktorý možno s realitou nemá nič spoločné. A na druhej strane, načo by nám boli pokroky dnešnej medicíny, ak by sme len mysleli na to, že budeme navždy mladí, krásni a štíhli; a ono by nám to fakt Vesmír bol dával?

To, čo Tajomstvo podporuje na vyhliadku za bohatstvom pri svojom podnikaní je reklama: „...aké zázraky dosahuje pri zlepšovaní životnej úrovne ľudí, ako presadzuje spoločenský pokrok a aké je to vskutku ušľachtilé poslanie“ (Vitale, 2007, s. 30). Áno, každá jedna kniha a film, ktorý vzišiel z tejto produkcie, získal neuveriteľný úspech, len preto, že apeluje na tu stránku človeka, na ktorú sa v momentálnu dobu sústredí. Mnoho dnešných ľudí sa nesústredí na hodnoty ako je vzdelanie a rodina v pravom slova zmysle. Sústreďuje sa na nich ako na prostriedky, nie sú jeho cieľom. Cieľom a zmyslom subjektu ostáva blahobyt, bohatstvo, „vlastnené“ vzťahy k ľuďom, ktorí by nám mohli pomôcť k tomuto cieľu , moc, úspech, tj. konzum a jeho princípy a hodnoty.

Druhou teóriou v takomto zmysle ako je Tajomstvo, ale zamerané viac na konanie a individualitu človeka, je koncepcia Dala Carnegieho. Je to tiež teória, ktorá je zameraná na peniaze, úspech a slávu, ale hovorí, že iba ten človek môže byť takýmto, kto pre to aj niečo urobí. Veľa, podľa Carnegieho záleží na osobnosti toho daného človeka a aj na určitej mravnej vyspelosti, v zmysle etiky cnosti. Čiže maj dobre kvality, ale buď aj profesionál v tej práci, akú vykonávaš. Jeho kniha „Ako žiť bohatší život“ nie je len v zmysle materiálneho ohodnotenia.

Jeho základnými princípmi, ako by sa človek mal správať sú tieto: sebavedomie, nadšenie, stanovenie a dosahovanie cieľov, dojem, vlastná motivácia, pozitívne myslenie, odvaha a učenie sa z vlastných chýb (Carnegie, 2010, s. 6 - 9). Na prvý pohľad rovnaké podmienky ako má Tajomstvo? Myslím si, že nie. Hoci musím podotknúť, že tiež môže skĺznuť až do takého imaginárneho sveta, ako Tajomstvo. Preto ich predstavím v nasledujúcich odstavcoch podrobnejšie.

Prvým princípom je vybudovať si sebavedomie, pretože „Životný boj nevyhrá vždy ten najsilnejší a najrýchlejší. Skôr či neskôr ho vyhrá ten, kto verí, že to dokáže“ (Carnegie, 2010, s.11). Sebavedomie je v jeho ponímaní brané ako sebakritika a neskôr ako úcta k samému sebe. Je to kvôli tomu, že človek, ktorý nemá sebavedomie sa až príliš zaoberá tým, čo o ňom hovorí jeho okolie, respektíve ľudia, ktorí nie sú ním a nedokážu presne určiť jeho kvality a zápory. A aj preto, že niekto nás môže preceniť alebo naopak podceniť, len my dokážeme určiť ozajstnú našu hodnotu. Ale takéto sebavedomie je založené na našich

úspechoch, ktoré sme už v živote dosiahli. Je to takzvaná úcta k sebe za dobre vykonanú prácu. Človek má byť asertívny podľa neho. Pretože asertívny človek sa vie postaviť za vlastné práva, ale je aj citlivý voči ostatným, poradí si so stresovou situáciou, má o sebe dobrú mienku, je primerane priamy a čestný, má rešpekt u ostatných, nesie zodpovednosť za vlastné aktivity, je otvorený (ale pri tom citlivý a slušný), a v neposlednom rade nevyžaduje, neželá si, ale prosí (Carnegie, 2010, s.17 - 18).

To, že máme hodnotiť seba samého a uvedomovať si akú hodnotu má náš život je jedna vec. Ale na tej druhej strane je človek tvor spoločenský, a potrebuje okolo seba ľudí. Nielen, keď ide o ciele podnikania, ale o súkromný faktor života. Rozhodujúci je náš imidž a etiketa. Carnegie sa zaujíma o niečo také, ako je „vnútorný imidž“, v preklade do etického jazyka – mravnosť človeka. A tu ide o vybudovanie sebaistoty, čiže sebakritikou a sebavedomia, čiže sebaúcty (Carnegie, 2010, s. 55 - 57).

„Si taký mladý ako tvoja viera, taký starý ako tvoje pochybnosti, taký mladý ako tvoje sebavedomie, taký starý ako tvoj strach, taký mladý ako tvoja nádej, taký starý ako tvoje zúfalstvo. Roky možno zvráskavia tvár, no ak sa vzdáš nadšenia, zvráskavieš si dušu“ (Carnegie, 2010, s. 28). Nadšenie je akási motivácia človeka. Nielen motivácia v súkromnom živote, ale aj profesionálnom. Nadšenie je len prostriedkom na dosiahnutie cieľa. Nadšení a šťastní ľudia dokážu seba, ale aj ľudí vo svojom okolí motivovať. Je to optimizmus, ktorý nám prináša do každodennej práce radosť, a hodnotu tejto práce.

Vytýčenie si cieľov je vlastne určenie si vlastného zmyslu života. Skôr ako si ho určíme, tak by sme mali zhodnotiť samých seba, čo čakáme od života a aké vlastnosti nám ho pomôžu splniť (Carnegie, 2010, s. 45). Ale tieto ciele nemajú vôbec prekračovať naše schopnosti, na rozdiel od predchádzajúcej koncepcie. Tieto ciele sú reálne a nie nedosiahnuteľné sny.

Carniege tvrdí, že istota neexituje, že takáto istota ako chceme my, je len povera. Že je potrebné riskovať, ale vrámci racionálneho zvažovania dôsledkov svojho činu. Totižto, je potrebné si premyslieť, čo najhoršie sa môže stať, a potom sa túto situáciu pokúšame zlepšiť. „Riskujte. Celý život je vaša šanca. Ten, kto má odvahu pokračovať v ceste, dostane sa najďalej. Loď menom Istota sa nikdy nedostane ďaleko od pobrežia“ (Carnegie, 2010, s. 85). Táto istota je viazaná na emócie: ak sa cítime silný a sebavedomý, ak vieme o svojich kvalitách, tak môžeme žiť svoj život naplno. To mi síce pripomína Frommov okamžikový hedonizmus, ale je v ňom trocha viac trancendentna. Je to protiváha talentu, ak sa nebude rozvíjať, tak ochabne.

Napríklad v koncepcii Fromma by sme taktiež mohli nájsť pojem istoty a neistoty. On neistotu opisuje ako nejakú slobodu. A práve tejto slobody sa človek toľko bojí, a istota – čiže nesloboda ho brzdí v sebarealizácií v akejkoľvek sfére života. Hovorí, že „ Hrdinovia sú tí, ktorí odvážne opúšťajú, čo majú – svoju zem, rodinu, majetok – a vydávajú sa do cudzích krajov nie bez strachu, ale nepoddávajú sa mu“ (Fromm, 1992, s.87). Tento citát sa dá zobrať metaforicky, a to tak, že človek nemusí nechávať všetko, čo má, ale nelipnúť na tom, ako by to bolo niečo sväté.

Áno, súhlasím, nájdeme podobne momenty medzi prvou a druhou koncepciou. Aj jedna, aj druhá je idealistická. Nie je pravda, že keď budeme len pozitívne myslieť, tak sa nám bude všetko šťastie a všetke peniaze sveta sypať nezastaviteľnou rýchlosťou. Práve preto tieto teórie by som chcela spochybniť, pretože podporujú pasivitu. Nielen u tínedžera na začiatku svojho života, ale celkovo u každého človeka, ktorý naletí na reklamné triky a medové motúzy.

Prečo vidím v tom všetko problém ja? Každá jedna psychologická teória vplýva na zmýšľanie ľudí. Smer, akým sa pohne zmýšľanie ľudí ovplyvňuje mravnosť človeka, jeho hodnoty, jeho ciele do budúcnosti, zmysel života a jeho rozhodovanie sa v životne dôležitých situáciách. Práve preto si myslím, že takéto teórie, ktoré sľubujú nekonečné bohatstvo, slávu a úspech, len na základe pár trikov, ako podporiť pozitívne myslenie, podporujú, tak ako to písal vo svojich prácach Fromm, princípy konzumu, radikálny hedonizmus a neobmedzený egoizmus. Sú to nové „hodnoty“ človeka v súčasnom svete, ktorý chce uspieť na trhu práce a chce nájsť nadmerné finančné ohodnotenie za (niekedy banálnu) prácu.

Takmer každý človek by chcel vlastniť auto, dom, oblečenie, jedlo, možno aj psa, oblečenie pre neho; deti, pre ktoré chce materiálne zabezpečiť budúcnosť, a podobne. Keď nevlastní, nemá, tak sa cíti stratený. Myslí si, že neznamená absolútne nič. Takýto stav Erich Fromm opísal ako mód mať (Fromm, 1992, s. 20). Niektorí ľudia by sa nemohli ani len zďaleka vzdať, čo by len kúsku svojho blahobytu a „docieľovania ho“, pretože by sa cítili prázdni. Pre človeka je pocit vlastniť to isté, ako pocit „byť“. Hnať sa za niečím celý život len preto, aby som mal. Ale čo? Iba akúsi matériu? Aký to má význam pre nás? Čo máme my z toho že túto vec, tieto peniaze, túto moc, vlastníme? Uznanie v očiach iných ľudí? Alebo vari šťastie? A práve tento konzum je založený na móde vlastnenia, ktorý Fromm vo všeobecnosti opisuje ako nahradzovanie si toho, čo v spoločnosti akosi priebehom času vymizlo (možno nie úplne, ale predsa má túto tendenciu) – to sú city, zmysel ľudského života, to transcendentálne.

Protipólom, ďalšou tendenciou v človeku je mód „byť“ (Fromm, 1992, s. 71). Ten je viazaný na duševnú aktivitu človeka, kritický rozum, nezávislosť a slobodu. Taktiež na zážitok. Na to, čo si nosíme stále so sebou. Na to, čo nás posúva ďalej a budí radosť zo života a z toho čo vykonávame. Je to kontrast ku vlastneniu. Je to naša existencia bytia a tieto zážitky, ktoré vznikajú v tomto bytí, sú neopísateľné slovami, pre niekoho, kto to nezažil. A to je tou pravou odmenou pre človeka.

Myslím si, že autori sa pokúšali zahrnúť do svojich teórií aj tento typ existencie, avšak prispôsobovali ich modernému svetu a jeho tendenciám. Dôkazom je samotné optimistické – pozitívne myslenie, ktoré nás ma posúvať ďalej. Len problém je v tom, že človek svoj optimizmus, motiváciu, či odvahu alebo pocity môže na ľudí vo svojom okolí hrať, ale v skutočnosti, vo svojom vnútri to tak necíti. Pokiaľ to nedokáže naozaj prežívať vo svojom vnútri, je to len maska. Vo svojom vnútri môže vyznávať hodnoty a princípy konzumu, a nie tie skutočné hodnoty. A myslím, že práve na túto stránku ľudskej tendencie vplývajú tieto teórie. Avšak existujú aj svetlé príklady, kde je pozitívne myslenie vnímané ako základ niečoho etického a duchovného.

Práve o pozdvihnutie takéhoto pozitívneho myslenia sa snažil, vo svojej koncepcii Úcta k životu, aj Albert Schweitzer. Prišiel na tu porovnávaním náboženstva a starých indických náboženstiev, keď rozširoval svoju myšlienku lásky a úcty k blížnemu na myšlienku lásky a úctu k všetkému živému. V zmysle pozitívneho myslenia chcel docieliť aktivitu u človeka, ktorý sa riadi jeho koncepciou. Ak sme schopní vidieť to pozitívne vo všetkom živom a vo všetkom na Zemi, je pravdepodobnejšie, že budeme konať dobro aktívne (Schweizer, 1993, s. 13 - 27). Práve tu som chcela dokázať, že pozitívne myslenie so starostlivosťou o svoju duchovnosť spolu súvisia. A vôbec to nie je nová myšlienka, práve naopak.

Joe Vitale sa pokúša kritikom objasniť, prečo je Tajomstvo zamerané na materiálne veci. Hovorí, že ľuďom zameranie na materiálne veci pripadá sebecké: „ ....nechápu, že materiálne a duchovné je to isté. Ste fyzická osoba, ale vaša podstata je duša. Všetko, čo chcete, je symbol – zdanlivo konkrétna skutočnosť, ktorú v tej chvíli tvorí energia. Tou energiou je duša. Materiálno a duchovno sú strany tej istej mince. Chcieť niečo materiálne je prvý krok, aby sme si uvedomili duchovno v tej veci, vo vás a vnútri všetkých vecí naokolo“ (Vitale, 2008, s. 45). Ďalej hovorí, že je to len začiatok, aby sa človek naučil využívať túto koncepciu vo svoj prospech. A neskôr to môže praktizovať v prospech iných ľudí na Zemi, ktorí to budú potrebovať. Myslím si, že to o čo sa neusilujeme vlastnými silami, ale len našimi myšlienkami nikdy nie je možné dosiahnuť. Áno, pozitívne a optimistické myslenie

možno, sebavedomie taktiež, ale hmotné veci nám z neba nespadnú, ak nebudeme pracovať a nebudeme mať na ne peniaze. A práve preto si myslím, že táto koncepcia je zavadzajúca a vykonštruovaná pre ľudí, ktorí nemajú schopnosti a kvality, a hlavne sú leniví.

Čo je ešte veľmi dôležité povedať ku Frommovej koncepcii je, že obe tieto tendencie „mať“ a „byť“, sú obsiahnuté v každom človeku. Je len na ňom ako sa rozhodne, a ktorú existenciu prejaví vo svojom živote. Najlepšie by bolo, aby tieto tendencie boli, buď vyvážené, alebo aspoň trošku by prevyšovala tendencia „byť“.

Prekvapujúci moment, v teóriách Rhondy Byrne a Dala Carnegieho, som videla ako radia v medziľudských vzťahoch. Hlavne tých mileneckých, kde by sa mali vytvárať hodnoty ako láska, porozumenie, kompromis, rodina, a neskôr by mali prinášať a vštepovať tieto a aj iné hodnoty svojim deťom. V teórií Tajomstvo je príbeh muža, ktorý maľoval stále tú istú ženu, ktorá ako by mala pohľad akože „nevidím ťa“. Tento muž nemal šťastie v láske, no presnejšie nemal šťastie v láske, akú si predstavoval on: každý deň inú ženu, veľa sexuálnych zážitkov. Tak mu poradili nech namaľuje obrazy, kde na každom jednom je iná žena. Po čase už ich mal všetke, každú jednu, na ktorú si pomyslel. Neskôr, keď ho to omrzelo, namaľoval svoju vysnívanú ženu, ktorú si aj zobral (Byrne, 2008, s. 114). Ako je však táto teória orientovaná? Na existenciu byť alebo mať? Podľa Fromma v skutočnosti láska neexistuje (je to abstrakcia), ale existuje akt milovania, ktorý zahŕňa starostlivosť, radosť, či už ide o človeka, strom alebo myšlienku (Fromm, 1992, s. 41 - 42). Nemôžeme tvrdiť, že tento muž z príbehu, svoju ženu nemiloval, ale spôsob ako sa k nej dostal je dosť zarážajúci, aspoň pre mňa. Tento muž chcel už *mať* stabilitu, svoju rodinu, svoju manželku, chcel *mať* aj lásku. A podľa mňa, a aj podľa Fromma, láska nie je vlastníctvom, nedá sa mať, dá sa iba prežívať. Je to presne ten zážitok, ktorý Fromm opisuje vo svojej existencie byť.

Problém pasivity a aktivity v týchto koncepciách je taktiež dosť veľký. Fromm v modernom ponímaní nerozlišuje medzi aktivitou a zaneprázdnenosťou. Svoj pojem aktivity však delí na odcudzenú a neodcudzenú. V odcudzenej sa chápe aktivita ako čosi, čo funguje mimo nás a sme do tejto aktivity nútení, buď vonkajšími alebo vnútornými pohnútkami. Je to akoby sme úkon stále opakovali, ako pod stavom hypnózy. Pričom pri neodcudzenej subjekt čosi vytvára a má k tomu určitý vzťah. Ale nevytvára materiálnu hodnotu, ale naopak vytvára kvalitu, práve preto to nazýva „tvorivá“ aktivita (Fromm, 1992, s. 73 - 74).

Ak by sme si zobrali na mušku koncepciu Carnegieho, tak práve o takúto „tvorivú“ aktivitu sa pokúša, len s tým problémom, že je to prispôsobené konzumu. Fromm ďalej spomína, že ľudia, ktorí prežívajú takúto aktivitu, prebúdzajú k životu všetko, čoho sa dotknú. Myslím si, ak človek má prácu, na ktorú je hrdý a pracuje sa mu dobre, akoby bola táto práca

pre neho stvorená, tak je schopný šíriť okolo seba potrebný optimizmus a zanietenosť. Rozdávať ich okolo seba aj iným ľuďom. A až potom tu vzniká hodnota, ktorú potrebuje Carnegie. A vôbec tu nejde o peňažnú hodnotu, ale o to, že zmyslom môjho života je šťastie a prostriedkom je moja práca. Je to hlavne prínos pre nás samých. Prínos do nášho duchovného života, do našej individuality, do našej schopnosti ako vnímať seba a svoje miesto vo svete.

V Etike sociálnych dôsledkov, v koncepcii Vasila Gluchmana, je rozhodujúci čin a jeho dôsledky, ktorý mravný subjekt vykoná (Gluchman, 2005, s. 27). Avšak v mojom príspevku by sme sa mohli zamerať na ten konkrétny čin a jeho dôsledky, ktorý by bol mravný subjekt vykonal, ak by sa riadil podľa predchádzajúcich teórií pozitívneho myslenia. Vysvetlím to na modelovej situácii a taktiež vysvetlím to, ako by sa ktorý mravný subjekt zachoval, respektíve rozhodol. A kam by sme ho mohli zaradiť, či ku reflexívnemu alebo konformnému mravnému subjektu.

Najprv však vysvetlím a odlíšim od seba konformný mravný subjekt a reflexívny mravný subjekt. Tieto subjekty sú rozdelené podľa toho ku akej morálke sa hlásia. Ku skupinovej, zvykovej morálke, prislúcha konformný mravný subjekt. K reflexívnej morálke prislúcha reflexívny typ mravného subjektu. Je to rozdelenie hlavne podľa podstatných charakteristických a prevládajúcich čŕt morálky súčasného človeka (Gluchman, 2005, s. 34). Rozdiel medzi týmito subjekty však nájdeme aj v spôsoboch myslenia, v miere zodpovednosti za vykonané činy, vnímaní a vytváraní si hodnôt, v riešení každodenných, ale aj globálnych morálnych problémov, v motivácií a podobne. Konformný mravný subjekt koná v súlade s hodnotami a normami, ktoré sú akceptované v spoločnosti. Pričom reflexívny mravný subjekt uvažuje o hodnotách, normách a princípoch, formuluje si svoje vlastné, ktoré nemusia byť totožné so spoločenskými, ale musia byť v súlade s humánnosťou, ľudskou dôstojnosťou a morálnymi právami. Pre konformný mravný subjekt je príznačné myslenie ako by vo zvyku, o každodenných situáciách a morálnych problémoch uvažuje intuitívne. Na proti tomu reflexívny mravný subjekt ma kritické, analytické, racionálne a jasné uvažovanie. (Gluchman, 2005, s. 40 – 45). Pri uvažovaní nad konaním u konformného typu chýba schopnosť predvídať dôsledky a zodpovednosť, ktorá vyplýva pre neho. Zodpovednosť sa pre neho vzťahuje na malý okruh jeho konania a aj na krátky časový interval. Reflexívny mravný subjekt uvažuje o svojom konaní, o dôsledkoch, ktoré z neho vyplývajú a aj o morálnej zodpovednosti, ktorá sa na neho vzťahuje (Gluchman, 2005, s. 49 - 50). Rozdiel je aj v prístupe k hodnotám a jedinečným situáciám. Konformný mravný subjekt má sklon absolutizovať si veci, tak tým pádom má čierno – biele videnie, kde pre neho v problémoch

existuje jednoznačná odpoveď. Pričom reflexívny mravný subjekt uvažuje o situáciách, zohľadňuje všetke strany, a uvedomuje si všetke dôsledky, má sklon k relativizácií. Motiváciu konformný subjekt získava od verejnej mienky, tabu, autority, zvyku; pričom pre reflexívny mravný subjekt je motiváciou sebauskutočňovanie a sebapotvrdzovanie vo vzťahu k sebe podobným, ale aj iným ľuďom (Gluchman, 2005, s. 50 -55).

A teraz sa môžeme vrátiť k modelovej situácií, ktorú som spomínala vyššie. Ako modelová situácia by nám mohlo slúžiť konanie v rámci Tajomstva a koncepcie Carnegieho. Ako by sa tieto mravné subjekty, podľa toho ako sú rozdelené, zachovali? Konformný mravný subjekt, ktorý by tieto teórie bral so všetkým, čo mu ponúkajú. Aj s omáčkami, ktoré vôbec nie sú potrebné a hlavne by si mohol zobrať koncepciu pozitívneho myslenia tak, že v útrapách svojej obývačky bude myslieť na to, čo by chcel v živote dosiahnuť a čakať, kedy sa mu začnú sypať peniaze. Avšak reflexívny mravný subjekt by mohol začať nad takouto koncepciou rozmýšľať, že niečo na nej môže byť správne alebo nesprávne, a že niečo si z nej môže zobrať do svojho života. A by mohol porovnať, či by takéto konanie mohlo prinášať, čo najviac pozitívnych sociálnych dôsledkov. A tak sa môže časom rozhodnúť svoj životný cieľ naplniť a bude na to používať prostriedky, ktoré môžu byť podľa možnosti, čo najviac etické.

Určite v živote sme sa niekedy stretli s človekom, ktorý nebral život negatívne a nepozeral sa len na negatívne aspekty dnešného každodenného života. Domnievam sa, že rozhovor s takýmto človekom dokáže iného potešiť. Pretože dokáže ľuďom dookola vdýchnuť doslova optimizmus a chuť ďalej pokračovať v tom, čo človek robí. Myslím si, že takýto človek môže byť reflexívny mravný subjekt, a že práve v takomto slova zmysle by mal vyzerať človek, ktorý myslí pozitívne. Nie je to bezduché opakovanie si princípov z akejsi teórie života, ale vcítenie sa a doslova vštiepenie si pozitívne myslenie, v zmysle to, čo viem, to čo cítim a to, čo konám je správne – akési vytvorenie vlastnej životnej filozofie.

Použitá literatúra:

1. BYRNE, R. (2008): *the Secret. Tajomstvo.* Bratislava, IKAR.
2. CARNIEGE, D. (2004): *Ako úspešne predávať.* Bratislava, Príroda.
3. CARNIEGE, D. (2010): *Ako žiť bohatší život.* Bratislava, Príroda.
4. FROMM, E. (1992): *Mít nebo být?* Praha, Naše vojsko.
5. GLUCHMAN, V.(1996): Humánnosť a produktívnosť v etickej koncepcii Ericha Fromma. In: Zborník: *Hodnoty a súčasné etické teórie.* Prešov, PVT, s. 76 – 86.
6. GLUCHMAN, V. (2005): *Človek a morálka.* Prešov, LIM.

7. GLUCHMAN, V. (2008): *Etika a reflexie morálky*. Prešov, FF PU.
8. SCHWEITZER, A. (1993): *Náuka úcty k životu*. Praha, DharmaGaia.
9. VITALE, J. (2007): *Sedem stratených tajomstiev úspechu. Ako prekonať krízu a získať náskok pred konkurenciou.* Bratislava, IKAR.
10. VITAKE, J. (2008): *Kľúč.* Bratislava, IKAR.